

Intersektionaalisen queer-tutkimuksen kytkentöjä: Pohdintoja postkoloniaalisen ja intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen lähtökohdista ja keskeisistä kysymyksistä.¹

Kaisa Ilmonen

Intersektionaalisuus on kymmenen viime vuoden aikana noussut yhdeksi feministisen keskustelun ja queer-tutkimuksen keskeisimmistä kysymyksistä. Suomalaiseen kulttuurintutkimukselliseen puheeseen termi näyttää pulpahtaneen 2000-luvulla. Intersektionaalisuudesta on tullut käsite, johon on otettava kantaa tai joka on ”itsestään selvästi” huomioitava ainakin sukupuolta ja/tai seksuaalisuutta kriittisesti tarkastelevissa tutkimuksissa tai opinnäytteissä. Mitä tämä intersektionaalisuus sitten tarkoittaa? Mitä merkitsee termin ”itsestään selvä” asema ja mitä teoreettisia oletuksia termi pitää sisällään? Tässä artikkelissa tarkoitukseni on pohtia, millaiseen teoreettiseen keskusteluun tutkija on kietoutunut tehdessään ”intersektionaaliseksi” nimettyä kriittistä työtä. Tarkastelen, millaisia tietoteoreettisia oletuksia käsitteen käyttöön liittyy ja millaisista taustakeskusteluista intersektionaalisuus on muodostunut. Myös viimeaikainen queer-tutkimus on pyrkinyt kiinnittämään huomiota identiteetin erilaisten osatekijöiden, kuten luokan, ”rodun”, etnisyyden, iän ja maantieteellisen sijainnin kysymyksiin. Intersektionaalisuudeksi nimetty näkökulma queer-teoriaan on vähitellen muuntamassa sitä uusille urille. Monikulttuurinen ja intersektionaalinen queer-teoria ei nähdäkseni enää erota seksuaalisuutta omaksi alueekseen, vaan sitä on tarkasteltava suhteessa muihin yhteiskunnallisiin

instituutioihin – niihin valmiiksi sisään rakennettuna. Tarkoitukseni on ehdottaa intersektionaalille queer-tutkimukselle eräänlaista genealogiaa ja tarkastella sen kytkentöjä muihin teoreettisiin käsitteisiin.

Artikkelissani toistuu useasti identiteetin käsite. Näin ollen asetun samoille linjoille Leena-Maija Rossin kanssa, joka artikkelissaan ”Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus” (2008) tarkastelee identiteettien suhteisuutta eli tapaa, jolla ihmiset kokevat ”yhteenkuuluvaisuutta ja eroavuutta suhteessa toisiinsa” (Rossi 2008, 30). Rossi näkeekin juuri suhteisuuden mahdollisuutena välttää yksilöllisyyden kehkeytymistä koskevaa keskustelua liukumasta essentialisoivaan puheeseen (ibid.). Hän ehdottaa intersektionaalisuutta välineeksi, jonka avulla tätä suhteisuutta voidaan tematisoida monimuotoisemmin, myös queer-tutkimuksen yhteydessä. Rossi suhtautuukin epäileväisesti queer-tutkimukseen, joka on valmis heittämään identiteetin käsitteen ”romukoppaan” (Rossi 2008, 35). Olen Rossin kanssa samaa mieltä siitä, että ajatus identiteetistä on poliittisesti hyödyllinen queer-tutkimuksessa, ja että intersektionaalisuuden käsite on avuksi pohdittaessa suhteisia, monimutkaisten liittymisten ja erojen kautta prosessoitavia identiteettejä. (Vrt. Rossi 2008, 34–36.) Käsillä olevan artikkelin tehtävänä onkin nyt pohtia, miten ja mistä lähtökohdista intersektionaalisuus muotoutuu ja millaista tietoa se tuottaa. Yritän osaltani jatkaa Rossin pohdintaa intersektionaalisuuden ja queerin suhteista.

¹ Kiitän Livia Hekanahoa alkusykäyksestä tähän artikkeliin. Haluaisin myös kiittää artikkelin referee-lukijoita kannustavasta palautteesta ja oivista huomioista.

Pyrin aluksi määrittelemään intersektionaalisuuden käsitettä ja pohtimaan, millaisiin tarpeisiin se nousi teoreettiseksi vastaukseksi. Tämän jälkeen pyrin nimeämään rakennusaineita, joista käsite koostuu. Seuraavaksi keskityn queer-tutkimuksen ja postkoloniaalisen teoretisoinnin epistemologisiin samankaltaisuuksiin ja pohdin niiden kietoutumista toisiinsa intersektionaaliseksi queer-tutkimukseksi. Tehtäväni on kysyä, mitä sellaista perustavanlaatuaista yhteistä kolonisaation ja seksuaalisuuden tutkimuksella on, jotta näitä lähestymistapoja on alettu soveltaa yhä enemmän toisiinsa kytkeytyneenä? Tartun kysymykseen ehdottamalla tiettyjä taustakeskusteluja, joihin intersektionaaliseksi queer-tutkimukseksi nimetty materiaali näyttää usein viittaavan – esimerkiksi mustan feministisen estetiikan piiristä noussut kritiikki. Tämän jälkeen esittelen joitain intersektionaalisen queer-tutkimuksen varhaisia sovellutuksia, esimerkiksi Roderick Fergusonin teoksen *Aberrations in Black* (2001) ja palaan lopuksi taas intersektionaalisuuteen yleisemmin ja pohdin sille esitettyä kritiikkiä ja asetettuja haasteita.

Mitä on intersektionaalisuus?

Intersektionaaliseksi työnsä nimeävä tutkija pureutuu usein tutkimuskysymyksiin, jotka pohtivat taiteen, kulttuurin, ihmistenvälisen suhteiden sekä juridisten tai sosiaalipoliittisten merkitysjärjestelmien suhdetta ideologisesti, kansallisesti, etnisesti, sosiaalisesti, sukupuolisesti ja/tai seksuaalisesti järjestyneisiin tiedontuotannon tapoihin. Nämä tiedontuotannon tavat kuljettavat ja siirtävät valta-asetelmia subjektilta toiselle. Tässä siirtämisen prosessissa subjekti muodostaa suhdettaan ympäröivään todellisuuteen, hänelle rakentuu erilaisia toimijuuden muotoja, vastarinnan paikkoja ja keskenään risteäviä identiteettiä. Intersektionaaliseksi työnsä nimeävät tutkijat pohtivat usein esimerkiksi sitä, miten eri tavoin sosiaalisesti ja kulttuurisesti muokkautuneet merkityskategoriat kytkeytyvät toisiinsa

yhteiskunnassa ja ilmentävät erilaisia epätasa-arvoa tuottavia suhteita yhteisöissä. Nämä ”konstruoituneet kategoriat” ovat useimmiten juuri identiteetin tai vallan eri ”vektoreiksi” kutsuttuja akseleita. Määritelmä kierättää sellaisia termejä kuin *konstruktio*, *toimijuus*, *vastarinta*, *kulttuurinen identiteetti*, *kulttuurin tuote*, *valtajärjestelmä* tai *merkitystuotanto*. Tämänkaltaisen terminologia kertoo intersektionaalisen tutkimuksen tarkastelevan, millainen kulttuurinen konteksti tuottaa tietyn ilmiön ja miten ilmiö kytkeytyy moninaisesti vallankäytön tapoihin. Keskittyminen kulttuuriin, konteksteihin tai valtaan näyttää, että intersektionaalisuus on kytköksissä *Cultural Studies* -tyyppiseen metodiseen tutkimustapaan. Lisäksi, kulttuurintutkimukselliseen lähestymistapaan jo sinänsä kietoutuu esimerkiksi käsitys subjektista rakentuneena. Yhtäältä kulttuurintutkimukselliseen lähestymistapaan, ja siten intersektionaalisuuteen, liittyy usein emansipatorinen tiedontuotanto eli pyrkimys paljastaa tiettyjä valtarakenteita, jotka alistavat subjektia. Toisaalta kulttuurintutkimuksellisuuteen näyttää linkittyvän taipumus olla tekemättä ns. esteettisiä arvostelmia taiteesta tai kulttuurista, sillä sekä ”korkea” että ”matala” ymmärretään yhtäläisiksi kontekstiaan ilmentäviksi representaatioiksi. Näin ollen voisikin väittää, että intersektionaalisuus on *kontekstuaalinen tutkimuskäsite*. Se vastaa pikemminkin sellaisiin tutkimuskysymyksiin, jotka pohtivat ”mistä tämä ilmiö kertoo”, ei niinkään sellaisiin, jotka kysyvät ”millainen tämä ilmiö on”.

Epistemologia on filosofian osa-alue, joka tarkastelee tietämistä koskevia kysymyksiä, kuten tiedon ja tietämisen rajoja, tietämisen mahdollisuuksia, erilaisten tiedollisten käsitysten alkuperää ja muotoutumista. Esimerkiksi tutkimuksessaan kaapin epistemologiasta Eve Kosofsky Sedgwick pyrki selvittämään niitä tietämisen ehtoja ja tähän tietämiseen kytkeytyvää puhetta, jotka muodostavat kaapiksi nimetyn ilmiön. (Ks. Sedgwick 1990). Kulttuurintutkimus oli erityisesti vielä 1970-luvulla kytköksissä marxilaisen tutkimuksen traditioon. Simon Duringin mukaan osa kulttuurintutkimuksellista näkökulmaa onkin ideologia-kriittinen lähestymistapa,

joka myöhemmin on muuntunut kulttuuristen hegemonioiden kritiikiksi (During 2005, 20–23). Intersektionaalinen tutkimus sen sijaan ei tarkastele yhden kulttuurisen hegemonian, kuten valkoisuus tai patriarkalaisuus, merkitystä vaan monien hegemonisten tietojärjestelmien yhtäaikaista toimintaa. Tästä yhtäaikaisesta toiminnasta muodostuu monien intersektionaalisten tutkijoiden mukaan enemmän kuin osiensa summa (Nash 2008, 6). Suhde tiedon rajojen tarkasteluun – esimerkiksi kulttuuristen hegemonioiden kritiikkinä – tekee intersektionaalisuudesta mielestäni *epistemologisen* tutkimussuuntauksen. Intersektionaalisuus ei näytä niinkään pohtivan kulttuurituotteen olemusta tai esteettistä arvoa kuin tämän tuotteen merkityksellistymisen prosessia tietyssä tiedollisessa kontekstissa.

Kulttuurintutkimuksellinen näkökulma on pääosin muotoutunut angloamerikkalaisissa yliopistoissa. Tutkimussuuntauksen taustalla nähdään usein englantilaisen Richard Hoggartin vuonna 1964 perustama Birmingham Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS). Keskuksen alkuvaiheen tutkimus oli monin tavoin sitoutunut marxilaiseen kritiikkiin. Samoin juuri angloamerikkalaisella teoreettisella kentällä ovat toimineet monet queer-tutkijat, postkoloniaalista teoriaa soveltavat ja ns. kolmannen aallon feminismiä hyödyntäneet tutkijat. Yhdysvaltojen kulttuurista kenttää monin tavoin muuttaneet mustien kansalaisoikeustaistelu, musta feministinen estetiikka, homoliike ja monet muut identiteettipoliittiset liikkeet vaikuttivat intersektionaalisuuteen korostamalla valkoisen, patriarkalaisen, keskiluokkaisen tai heteroseksuaalisen hegemonian alistavaa valtaa. Voisikin väittää, että intersektionaalisen tutkimusnäkökulman taustalla on ollut myös *poliittinen aktivismi*, joka on tähdännyt alistettujen ryhmien esiintuomiseen. Intersektionaalisen suuntauksen keskeinen päämäärä onkin ollut nostaa esiin erilaisten identiteettipoliittisten liikkeiden marginalisoimia ääniä. Kuten Jennifer Nash toteaa, intersektionaalisuus nostaa esiin ”marginalisoitujen subjektien ainutlaatuisia epistemologisia

asemia voidakseen muotoilla näkemystä tasa-arvoisuudesta” (Nash 2008, 3). Tämäntapainen näkökulma korostaa tutkimuskentän *poliittisen emansipaation päämäärää*.

On kuitenkin liian yksipuolista todeta intersektionaalisuuden nousevan ainoastaan angloamerikkalaisen ja kulttuurintutkimuksellisen kentän piiristä. Ranskalainen *jälkistrukturalismi* on vaikuttanut monin tavoin koko edellä mainittuun kenttään, ennen kaikkea foucault’laisella analyysillä valan ja diskurssin kytköksestä. Poststrukturealistinen teoriakenttä tarkasteli subjektia pikemminkin merkinkaltaisena prosessina kuin autonomisena merkitysten tuottajana. Erilaiset lähestymistavat kuten psykoanalyysi, semiotiikka, kielitiede, postkoloniaalinen tutkimus tai jälkistrukturalistinen feminismi ”hajakeskittivät” subjektin suhteessa valtaan, kielipeleihin tai erilaisiin diskursseihin. Poststrukturealistisia teorioita mukailleen subjekti käsitettiin tekstuaaliseksi ja sitä analysoitiin merkinä, joka toimii ja saa uusia muotoja erilaisissa konteksteissa. Kuten Jonathan Culler asian ilmaisi, subjektia ei poststrukturealistisessa keskustelussa tarkasteltu merkitysten lähteenä ja tuottajana, vaan sitä rakentaviin systeemeihin hajautuneena. Subjektia oli ajateltava yhä enenevässä määrin konstruktiona – erilaisten konventioiden ja diskurssien tuotteena. Subjektin yksilöllisyyden ja identiteetin käsitettiin saavan ilmauksensa kulttuurin historiallisesti muuntuvien diskurssien kautta. Näin subjekti ei merkinnyt jotain annettua itseyyttä vaan se muotoutui joksikin, joka on suhteessa muihin. Tällaisen teoreettisen subjektin tarkastelu vaatii laajemmin merkkien ja merkkijärjestelmän tarkastelua. (Culler 1981, 33.) Analysoitaessa merkitysjärjestelmien rakentumista, identiteetin kulttuurista muuntuvuutta ja kritisoiessa poliittisia järjestelmiä intersektionaalisesti näyttää metodi yhä kietoutuvan *jälkistrukturalismin ja ranskalaisen kieliteorian perinteeseen*.

Foucault’n kirjoitukset vallasta, diskursseista, tiedon arkeologiasta ja valan genealogiasta ovat olleet usein merkittäviä kulttuurintutkijoille sekä

myöhemmin intersektionaalisuudelle. Foucault'laisia ajatuksia ovat soveltaneet sekä feministit, postkoloniaalisen teorian tekijät, luokantutkijat sekä queer-tutkijat. Foucault'n filosofiassa valta on monimutkainen verkosto. Se on hänen mukaansa ymmärrettävä toiminta-alueensa järjestystä sisäisesti rakentavien voimasuhteiden kudelmaksi (Foucault 1999, 69). *Seksuaalisuuden historiansa* osassa ”Tiedontahto” (1976) Foucault esittelee monipolvisesti käsitystään vallasta. Hän korostaa, ettei valta ole yksinkertainen alistussuhde vaan nimi, joka annetaan tietyssä yhteiskunnassa vallitsevalle strategiselle tilanteelle (Foucault 1999, 70). Valtaa käytetään monista pisteistä käsin liikkuvien suhteiden pelissä, eikä sitä näin ollen ole mahdollista riistää toiselta tai pitää itsellä. Toisaalta valta ei ole ulkopuolinen muihin suhteisiin (taloudellisiin, tiedollisiin tai sukupuolisuhteisiin) nähden. Valta on aina tuottavaa eikä siis ylhäältä alas tapahtuvaa määräysvaltaa. Vallalla on kuitenkin aina päämääriä ja tavoitteita, mutta näitä tavoitteita ei hallitse mikään yksilöity taho. Foucault korostaa vallan pyrkimysten olevan usein erilaisten ”julkituotujen taktiikoiden rationaalisuutta”, jolloin sen strategiat jäävät anonyymeiksi ja tuntemattomiksi. Nämä strategiat koordinoivat kuitenkin käytänteitä, joiden ”keksijät” tai vastuuhenkilöt ovat usein täysin vilpittömiä. (Foucault 1999, 71). *Foucault'n käsitys tuottavasta vallasta* on hyvin erilainen kuin esimerkiksi marxilaisen teorian. Vaikka tietty marxilainen emansipatorisuus kytkeytyy intersektionaalisuuteen, näen myös verkostomaisen, subjekteja tuottavan valtakäsityksen linkittyneen keskusteluun intersektionaalisuudesta.

Jälkistrukturalistinen teoriakenttä on ollut emansipatorisia ja intersektionaalisia suuntauksia hyödyntäville tutkijoille myös ongelma. Esimerkiksi *During* joutuu teoksen *Cultural Studies Reader* (1999) esipuheessa selvittämään pitkällisesti vastausta kysymykseen, miksi kulttuurintutkimus ylipäänsä alkoi hyödyntää sellaista jälkistrukturalismia, joka oli huomattavasti epäpoliittisempaa kuin sitä edeltävä marxilainen kritiikki. (Ks. *During* 1999, 11–17.) Esimerkiksi paljon Suomessakin luettu Judith Butler on

luonnehtinut identiteettiä muun muassa ”välttämättömänä virheenä” ja esittänyt, että subjekti rakentuu toistettaessa valtaa sisältäviä normeja (Butler 1993, erit. 229, 232). Monet postkoloniaalisella ja queer-teoreettisella kentällä toimivat tutkijat näyttivät joutuvan tiukkojen kysymysten eteen pohtiessaan toimijuuden, poliittisen aktivismin, väkivaltaisesti koetun poliittisen alistuksen tai identiteettityön merkitystä. Vastaus tähän kipeään kohtaan nousi kuitenkin usein Gayatri Spivakin strategisen essentialismin käsitteestä², jota lukuisat tutkijat ovat hyödyntäneet myöhemmin vastauksena tähän poliittisen toiminnan ja toimijuuden kysymykseen.

Edellä esitetyn perusteella voisikin todeta, että intersektionaalisuus on tutkimusnäkökulma, joka huomioi useiden valta-asetelmia ylläpitävien kategorioiden yhtäaikaisen toiminnan. Näitä kategorioita ovat esimerkiksi etnisyyden, sukupuoli, luokka, seksuaalisuus, maantieteellinen sijainti, kasti, ikä tai muu sellainen asema, joka on merkittävä yksilöllisen ja kollektiivisen identiteetin rakentumisen kannalta. Kategoriat ymmärretään sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotetuiksi, ja ne vaikuttavat monipolvisesti keskinäisissä vaikutussuhteissa. Nämä vaikutussuhteet näyttävät selkeimmin epätasaroisissa rakenteissa ja yhteiskunnallisen tai kulttuurisen alistuksen

2 Strategisella essentialismilla tarkoitetaan usein poliittisiin tarkoituksiin hyödynnettävää identiteettipoliittikkaa, jossa essentialistisiä käsitteitä käytetään yhteiskunnallisen taistelun välineinä mutta tietoisina käsitteiden teoreettisista ristiriidoista/dekonstruoitavuudesta. Spivak kehitti strategisen essentialismin käsitteensä turhautuneena kritiikkiin, jota hänelle esitettiin esseensä ”Can the Subaltern Speak?” jälkeen. Sitä tulkittiin niin, että alistetun toimijuus on lopullisesti mahdotonta alistajan kielellä ja että Spivak vaikeuttaa jälkistrukturalistisella subjektipositioiden hajakeskittämislään alistettujen poliittista toimintaa. Näistä kriitikoista keskeisin oli Benita Parry. Vuonna 1984 julkaistussa haastattelussaan Spivak toteaa ”I think it's absolutely on target not to be rhetorically committed to it [essentialism], universalism as it comes in the terms with the universal – of classical German philosophy or the universal as the white upper class male... etc. But strategically we cannot.” (Spivak 1984/1985, 184). Myöhemmin, vuonna 1993 antamassaan haastattelussa Spivak toteaa lopettaneensa termin käyttämisen, koska ”my notion simply became just a union ticket for essentialism” (Spivak 1993, 35).

horisontissa. Tästä syystä intersektionaalisuus on käyttänyt tutkimuskohteinaan usein pikemminkin moninkertaisesti alistettuja subjekteja kuin esimerkiksi länsimaisia keskiluokkaisia ihmisiä, jotka saavat monia etuja sosiaalisesta asemastaan (Nash 2008, 3). Määrittelynsä siis intersektionaalisuuteen liittyvän ensinnäkin kulttuurintutkimuksellisen metodisen lähestymistavan. Intersektionaalisuudelle tärkeää on usein tiedon ja tietämisen konstruoituneisuus, kulttuuristen hegemonioiden tarkastelu sekä huomion kiinnittyminen tutkittavan ilmiön sosiaaliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Toiseksi, ja yllämainitusta seuraten, intersektionaalisuus toimii epistemologisia eli tiedon rajoja ja tietämisen tapoja pohtivana tutkimusalana. Se ei niinkään näytä tarkastelevan kategorioiden materiaalisuutta, olemusta tai olemisen tapaa. Kolmanneksi, intersektionaalisuus vastaa emansipatorisiin tutkimuskysymyksiin toimien työvälteenä tutkijalle, joka haluaa pureutua yhteiskunnallista ja kulttuurista epätasa-arvoisuutta analysoiviin tai kritisoiviin kysymyksiin. Sen taustalla näkyy monien ihmisryhmien poliittinen aktivismi, yhteiskunnallinen liikehdintä ja kollektiivinen rohkeus, joita ei voi eettisesti ajatellen mielestäni ohittaa intersektionaalisuutta hyödyntävässä työssä.

Intersektionaalisuus näyttää usein hyödyntäneen ajatuksia foucault'laisesta valtakäsityksestä, semiotiikasta, psykoanalyysistä, performatiivisuuden teoriasta sekä teorioita kielen ja merkitysjärjestelmien konstruktioista ja dekonstruktioista. Huomattavana yleistyksenä voisi ehkä sanoa, että *angloamerikkalaisen tutkimuskentän sovellutukset jälkistrukturalismista* ovat usein kontribuoineet intersektionaalisuutta tai sitä edeltäviä ns. yhden akselin teorioita.³ Nimeäisin 2000-luvun intersektionaalisuuden juuri

3 Mukailen tässä Jennifer Nashin artikkelia ”Re-Thinking Intersectionality” (2008), jossa hän käyttää termiä ”single-axis framework” (s. 2). ”Yhden akselin teoria” on suora suomennos termille ja tarkoittaa teoriaa, jossa pohditaan yhtä kulttuurisen identiteetin tekijää. Näin ollen tällaisia yhden akselin teorioita olisivat marxismi, feminismi, queer ym. Tämä on kuitenkin kärjistys sillä kaikki yllämainitut lähtökohdat sulkevat sisäänsä moninaisia näkökulmia, kritiikkejä ja problematisointeja.

englanninkielisistä akateemisista keskusteluista nousevaksi, jälkistrukturalismia eettisempään ja emansipatorisempaan suuntaan muovaavaksi näkökulmaksi. Keskeistä kuitenkin on, että intersektionaalinen tutkimus käsittelee tavalla tai toisella *valtaa, vallan muotoja ja vallankäytön* tapoja. Valta määrittyy tutkimuskentässä usein tuottavaksi järjestelmäksi, joka toimii tietämisen tapoihin uponneena. Intersektionaalisuutta sovelletaan eri tavoin ruumiillista identiteettikategoriaa tarkasteleviin tutkimuskysymyksiin (esim. ikä, sukupuoli tai seksuaalisuus). Feministisessä kontekstissa on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota myös intersektionaalisuuden ja ruumiin suhteeseen. Edellä mainittuun pohjaten väittäisin, että intersektionaalinen *käsitys ihmisruumiista on sosiaalinen*. Intersektionaalisia näkökulmia arvioidessaan Shelly Eversley ja Jennifer L. Morgan huomauttavatkin, ettei ruumista nähdä enää kartesiolaiseen tapaan mielen vastakohtana vaan sosiaalisena kokonaisuutena, johon ovat piirtyneet talouden, kulttuuristen käytänteiden ja sosiaalisten muodostelmien jäljet (Eversley ja Morgan 2007, 14). Ruumiillisuus ja ruumiilliset identiteetit eivät ole täysin privaatteja, ideologisten järjestelmien ulkopuolella, vaan sosiaalisesti määrittäviä ja suhteisia kokonaisuuksia.⁴

Queerin postkoloniaalisia kytköksiä – intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen taustat

Queer-teoria juontaa juurensa angloamerikkalaisesta poststrukturalistisesta teoriaperinteestä, joka pohti kriittisesti sukupuolen, ruumiin, seksuaalisen halun ja diskursiivisten identiteettikategorioiden teemoja, derridalaisesta merkkiteoriasta ja Lacanin psykoanalyysistä käsin. Annamari Jagose korostikin 1990-luvulla, että queer nousee perinteisten

4 Tästä kirjoittaa myös Judith Butler, erityisesti teoksessaan *Precarious Life* (2003).

seksuaalisten identiteetikategorioiden rinnalle ja kiinnittää huomiota kaikkien identiteetikategorioiden liikkuvuuteen ja rakentuneisuuteen (Jagose 1996, 126). Tyypillisimmin queer merkityksellistyi heteronormatiivisen seksuaalisuuden kritiikiksi, johon sisältyi normatiivien rajojen ylittäminen, binariteettien kritiikki ja dekonstruktio. Queer pikemminkin reagoi normiin kuin esittäisi normin ulkopuolisen identiteettiaseman ja pyrkii lähtökohtaisesti kyseenalaistamaan sukupuolen ja seksuaalisuuden merkitsemiä identiteetikategorioita. Näin queer asettui tarkoittamaan ”lainmukaisen” seksuaalisuuden rajojen ylittämisen problematiikkaa ilman, että se pyrki rakentamaan jonkinlaista seksuaalista identiteettiä (ks. O’Driscoll 1996, 31–36). Queerin on tulkittu merkitsevän niitä hiljaisia kohtia, joita homo-hetero -erottelu ei tavoita. Se nousi 1990-luvulla problematisoimaan ”normaaleina” pidettyjä käsityksiä seksuaalisuuden ja sukupuolen suhteista pyrkimyksenään häiritä tai säröttää annettuja käsityksiä yhteisöllisyydestä, identiteeteistä ja politiikasta. (Ks. esim. Jagose 1996, 96–99.) Vaikka queer-tutkimusta tehdään nykyään paljon – siitä järjestetään konferensseja, kursseja ja akateemisia tilaisuuksia sekä perustetaan queer-tutkimuksen seuroja ja asetetaan queer-kirjoja tentti-vaatimuksiin – on queerille kuitenkin tärkeää, että se säilyttää kykynsä vastustaa institutionalisointia. Ainoastaan sellaisena se pysyy kriittisenä vastavoimana normatiiviselle standardisoinnille. Queerin on myös itse pysyttävä kritiikin kohteena. Intersektionaalinen näkökulma queeriin ylläpitää tätä kriittistä potentiaalia pakottamalla sen vastaamaan yhä uusiin haasteisiin. Pohdin seuraavaksi, miten queer-tutkimus kytkeytyy keskusteluun intersektionaalisuudesta.

Intersektionaalista queer-tutkimusta ei voi ajatella ilman postkoloniaalisen tutkimuksen kriittistä traditiota. Selvennän seuraavaksi lyhyesti, mitä postkoloniaalisella tutkimuksella tarkoitetaan. Tavallisesti postkoloniaalinen kritiikki tai tutkimustapa käsitetään kulttuurisissa tietojärjestelmissä, taiteessa tai erilaisissa ideologisissa järjestelmissä esiintyvien koloniaalisten

valtasuhteisen kriittiseksi tarkasteluksi. Elleke Boehmerin paljon luetun teoksen *Colonial & Postcolonial Literature* (1995) mukaan ”postkoloniaalinen” on sateenvarjotermi valtavalle määrälle kirjallisuutta ja tutkimusta. Sen yleisinä piirteinä voisi nähdä yhden autoritäärisen näkökulman kritiikin, kumouksellisuuden ja moninaisuuden etualaistamisen. (Boehmer 1995, 4–6.) Helen Tiffinin mukaan postkoloniaalinen tutkimus ja lukutapa merkitsevät eurooppalaisten diskursiivisten strategioiden haastamista, uudelleentulkintaa ja subversiivisuutta. Postkoloniaalinen kritiikki on hänen mukaansa pikemminkin prosessi kuin saapumista johonkin. Se merkitsee jatkuvien kumoamisten ja uusien lukemisen tapojen jatkumoa. (Ks. Tiffin 1995.)

Amritjit Singhin ja Peter Schmidin mukaan postkoloniaalinen tutkimus tarkastelee esimerkiksi tietyn ryhmän kulttuurihistoriaa pohtien tämän historian aukkopaikkoja (Singh ja Schmidt 2000, 14). Tällaisessa tapauksessa postkoloniaalinen kritiikki huomioisi sen, miten länsimainen historiantarkistus on myös ideologinen rakenne, joka kertoo tietyn siirtomaan historiaa voittajan näkökulmasta. Toisaalta postkoloniaalinen tutkimus on yhä enenevässä määrin huomionut erilaisia kaksoistietoisuuksia ja heterogeenisyyttä, purkaen etnisyyttä koskevia essentialistisia näkökulmia, sekä pyrkinyt tarkastelemaan eroja tietyn ryhmän sisällä. Samalla diasporan, siirtolaisuuden ja moninaisten paikantumisten problematiikka sai yhä merkittävämmän sijan postkoloniaalisessa tutkimuksessa. (Ks. Singh ja Schmidt 2000, 14–15.) Nämä näkökulmat nostivat puolestaan esiin kysymykset kielten ja kulttuurien välisistä rajatiloista sekä neuvottelun erilaisten kulttuuristen rajojen välillä. Liikkeen ja neuvottelujen mukana postkoloniaalisen tutkimuksen keskiöön nousevat monikulttuuristen siteiden luominen sekä strategisesti korostettu rodullisen tai kulttuurisen ryhmän yhtenäisyys taistelussa rasismeja tai muita valtamekanismeja vastaan. Postkoloniaalisen tutkimuksen piirissä on kiinnitetty huomiota myös valkoisuuden asemaan ”rotuna” sekä globaaliin liikehdintään, joka ympäröi

kulttuuristen sijaintien politiikkaa. Tällainen kriittisten uudelleentulkintojen ja moninaisten dialogien verkosto on läsnä myös queer-tutkimuksessa, ja se mutkistuu entisestään intersektionaalisessa queer-tutkimuksessa.

1990-luvun akateeminen (konstruktivistinen) postkoloniaalinen keskustelu keskittyi Homi K. Bhabhan (1995) esittelemien käsitteiden, kuten mimiikan, hybridien ja ”kolmansien tilojen” ympärille. Bhabhan käsitteistön lisäksi historia ja sen kirjoittaminen sekä valkoisuuden tutkimus ovat olleet keskeisiä postkoloniaalisen tutkimuskentän kohteita. Tutkimus on pyrkinyt kiinnittämään huomiota esimerkiksi siihen, miten myös valkoisuus on ”rotu” mutta miten se asettaa itsensä luonnolliseksi, värittömyydeksi. Samalla on kuitenkin osoitettu myös valkoisuuden olevan moninainen ja muuttuva, sisäisten eroja halkoma ja heterogeeninen kategoria. (Vrt esim. Singh ja Schmidt 2000, 35–37 tai Frankenberg 1999.) Samanlainen, hybridisyyden, transnationaalisuuden ja ”kolmansien termien” keskustelu on leimannut viime vuosina kirjoitettua queer-tutkimusta. Queeria on alkanut leimata diasporaisuutta, paikantumista tai lokaaleja homoseksuaalisuuden käytäntöjä korostava kritiikki, jossa queerin käsite on queeritetty edelleen. Tässä seksuaalisuuden oudontamisen toisessa aallossa on käsitelty esimerkiksi queer-näkyvyyden kaupallistumista, transnationaalisesti paikantuneita epänormatiivisia identiteettejä sekä nk. kolmannen maailman seksuaalisuuksien huomioimista. (Vrt. esim. Cruz-Malavé ja Manalansan 2002 tai Barnard 2003.) Usein onkin kysytty, kätkeekö queer sisälleen oletuksen valkoisesta ihonväristä ja onko queer-teoriaan jo sisäänkirjoitettu valkoinen miessubjekti.⁵ Kobena Mercer ja Isaac Julien totesivatkin jo vuonna 1988, että ”vallitseva länsimainen käsitys seksuaalisuudesta jo sinänsä sisältää rasismin” (sit. Somerville 2000, 5).

5 Kysymys on analoginen 1990-luvun queer-keskustelun alkuvaiheiden problematisoinneille siitä, sisältääkö sukupuolittamaton ”queerin kategoria” porvarillisen homomiehen position ja onko se uusi keino rekrytoida naiset miesten taisteluun (Jagose 1996, 117).

Viimeaikaisessa postkoloniaalisessa tutkimuksessa esiintyy myös termi *neokoloniaalinen tai uuskoloniaalinen kritiikki*. Tällä viitataan siirtomaiden itsenäistymisen jälkeiseen aikaan, jossa globaalin talouden rahavirrat ja monikansalliset yhtiöt ylläpitävät epätasa-arvoisia asemia rikkaan lännen ja köyhemmän kolmannen maailman tai entisten siirtomaiden välillä. Singhin ja Schmidin mukaan neokoloniaaliseksi voidaan nimittää tutkimusta, jossa taloudelliset ja globaalia kapitalismia kriittisesti tarkastelevat näkemykset kytkeytyvät postkoloniaaliseen analyysiin (Singh ja Schmidt 2000, 19). Tällainen uusliberalismia kriittisesti tarkasteleva projekti on nähdäkseni ollut lähellä myös intersektionaalisen queer-tutkimuksen ydintä. Vuonna 2005 julkaistussa *Social Text* -lehden teemanumerossa David Eng, Judith Halberstam ja José Muñoz pohtivat queer-tutkimusta ja sen uusia haasteita juuri neokoloniaaliselta kannalta. Heidän mukaansa on keskeistä pohtia, ”mitä queer-tutkimuksella on sanottavaa globalisaatiosta, uusliberalismista, vapaista valtioista tai terrorismista”, ja he kysyvätkin, ”mitä queer-tutkimus voi kertoa meille siirtolaisuudesta, kansallisuudesta, vankiloista, hyvinvoinnista, surusta ja ihmisoikeuksista?” (Eng et al. 2005, 2 suom. KI).

Sekä postkoloniaalista tutkimuskenttää että queeria on myös kritisoitu – toinen toisistaan käsin tai samankaltaisin argumentein. Niiden elitistisyyttä, akateemisuus ja sitoutuminen länsimaiseen teoriaperinteeseen ovat olleet kriittisten huomioiden keskiössä. Postkoloniaalisen tutkimuksen katsottiin keskittyvän olennaisesti länsimaisiin konstruktioihin identiteetistä sekä asettavan vaaraan erilaisten historioiden ja paikallisuuksien kirjon keskustellessaan kaikista kolonisoiduista kansoista eri puolilla maailmaa. Tutkimukselle esitettiin jo 1990-luvun alussa kriittinen kysymys siitä, kenellä on vapaus kehittää niitä uudenlaisia identiteettirakenteita, joita tutkimus perää tai millaisia (binaarisia) asetelmia postkoloniaalinen tutkimus itse asiassa ylläpitää. (Ks. erit. Ahmad 1995, passim.) Karibialainen tutkija Carole Boyce Davies kiinnitti huomiota tutkimusalan virheelliseen totalisoivuuteen, joka itsekkäästi lakaisee erilaisten kulttuurien ja

maantieteellisten alueiden erityisyyden monoliittiseksi ryppääksi. Lisäksi postkoloniaalinen tutkimus oli Daviesin mukaan länsimaisen akateemisen eliitin teoreettinen tuotos, joka jatkoi lännen hegemoniaa ja ylläpiti keskusta/marginaali -jakoja. Länsimainen postkoloniaalinen tutkimus määritteli hänen mukaansa ”kolonisoidun subjektin” ja pakotti tämän subjektin vastaamaan sille asetettuihin määritelmiin. (Ks. Davies 1994, 80–92.) Viimeisen vuosikymmenen aikana postkoloniaalista tutkimusta on kritisoitu erityisesti sen kielellisyydestä ja postmodernismista, mikä tuottaa itsetarkoituksellisesti ”hybridistä” taidetta, erityisesti kaunokirjallisuutta (Lazarus 2005, 426–428). Myös materialistinen kritiikki on asettanut postkoloniaaliselle tutkimukselle uusia haasteita. Esimerkiksi Benita Parry vaatii uudistettavaksi postkoloniaalisen tutkimuksen suuntaa, jossa se hänen mukaansa jää jatkuvasti lisääntyvien ”merkkiteoreettisten päähänpinttymien” rajoittamaksi (Parry 2004, 12).

Samankaltaisilla urilla kulki queerin kritiikki 1990-luvulla. Koska queerilla ei näennäisesti ollut sukupuolta ja se oli taipuvainen erottamaan sukupuolen seksuaalisuudesta, nähtiin queerin ylenkatsovan laajaa osaa feministisestä tutkimuksesta. Toisaalta sen pelättiin rakentavan homoille ja lesboille uuden ”kaapin” hävittämällä erityiset seksuaaliset identiteetit. Queer-teorian katsottiin myös edustavan vain teoreettista elitismää sekä keskiluokkaisia tai muita etuoikeutettuja ihmisiä ja unohtavan eletyn kokemuksen. Queerilta vaadittiin oman teoreettisen utopistisuutensa tunnustamista siinä missä postkoloniaalista tutkimusta suomittiin sen heteroseksistisestä näkökulmasta ja (homo)seksuaalisuuden marginalisoinnista. Nykyään onkin huomioitu, että postkoloniaalisen tutkimuksen on otettava huomioon heteroseksismi koloniaalisen vallan käytön muotona. (Vrt. Hawley 2001a, 1–15; Spurlin 2001, 185–187; Ilmonen 2005, 40.) Tällaisista taustoista on helppo nähdä, miten postkoloniaalista ja queer-tutkimuksellista keskustelua käyneet tutkijat alkoivat 90-luvun lopulla huomioda toistensa kirjoituksia. Näistä ensimmäisten joukossa olivat

John C. Hawleyn toimittamat kokoelmat *Postcolonial, Queer. Theoretical Intersections* (2001) sekä *Postcolonial and Queer Theories: Intersections and Essays* (2001). Kokoelmien nimet ovat paljastavia. Kyseessä on vielä kahden erillisenä pidetyn teoriakentän intersektiot, ei niinkään tutkimusnäkökulma, jota voisi nimittää intersektionaaliseksi queer-tutkimukseksi.

Toisaalta kuitenkin keskustelu seksuaalisuuden, sukupuolen ja etnisyyden tai rodun moninaisista kietoutumisista on kuitenkin olennaisesti isompi ja vanhempi debatti kuin 2000-luvun intersektionaaliseksi nimetty queer-tutkimus. Intersektionaalisuutta ei ole ikään kuin ”keksitty” silloin, kun se on nimetty intersektionaalisuudeksi vaan kyseessä oleva kietoutumisen logiikka on ollut olemassa jo paljon aikaisemmin. Menemättä tässä sen pitemmälle 1800-luvun seksologian ja rotuoppien ristiintulkintoihin, haluaisin nostaa esiin yhden keskustelun, jossa ”identiteettiakseleiden” kietoutumisen logiikka on selvää. Kysymys on mustan feministisen estetiikan perinteestä, erityisesti siitä 1980-luvulla kirjoitetun ja luetun mustan feminismen traditiosta, joka kaunokirjallisiakin keinoja hyödyntäen alkoi puhua naisten välisestä rakkaudesta – nimeämättä sitä kuitenkaan lesboudeksi. Lukuisat kirjailijat vaativat moninaisen identiteetin eri särmien tunnistamista, niin naisina, mustina naisina kuin naisia rakastavina naisinakin. Tämä oli estetiikan lisäksi politiikkaa, jonka Alice Walker nimesi *womanismiksi*. Se merkitsi Walkerin ensyklopedisesti esittämänä:

”1. From womanish. (Opp. of “girlish, i.e., frivolous, irresponsible, not serious.) A black feminist or femist of color [----].” Usually referring to outrageous, audacious, courageous or willful behaviour. [---]. Responsible. In charge. Serious.

“2. Also: A woman who loves other women, sexually and /or nonsexually. Appreciates and prefers women’s culture, women’s emotional flexibility (values tears as a natural counterbalance of laughter), and women’s strength. [----].” (Walker 1990, 370.)

1980-luvun ei-valkoiset (lesbo)feministit, kuten Gloria Anzandúa, Audre Lorde tai Michelle Cliff, saattoivat paikoin hyödyntää hyvinkin essentialisoivaa kieltä, siinä missä intersektionaalisuuteen kytkeytyy tietty konstruktioismi. Heidän periaatteellinen vaateensa kuitenkin identiteetin eri osatekijöiden huomioimisesta muistuttaa intersektionaalisuuden peruskysymystä. Jo vuonna 1977 julkaistiin ensimmäisen kerran The Combahee River Collectiven ”A Black Feminist Statement”, jossa artikuloidaan intersektionaalisuudelle keskeisiä teemoja. Combahee River Collective koostui aikansa lesbofeministisistä afrikkalais-amerikkalaisista ajattelijoista, aktivisteista ja kirjailijoista, ja siihen kuuluivat muassa Barbara Smith, Gloria Hull ja Audre Lorde. Manifestissaan mustasta feminismistä he kirjoittavat esimerkiksi näin:

[W]e are actively committed to struggling against racial, sexual, heterosexual, and class oppression and see as our particular task the development of integrated analysis and practice based upon the fact that the major systems of oppression are interlocking. The synthesis of these oppressions creates the conditions of our lives. (Combahee River Collective 1982, 13.)

Mielestäni onkin keskeistä tähdentää, että intersektionaalisuutta on ollut jo pitkään ennen sen nimeämistä sellaiseksi, ja että rodun, sukupuolen ja seksuaalisuuden kietoutuneisuutta on käsitelty esimerkiksi afrikkalais-amerikkalaisten feministien esseistiikassa ennen sen teoreettisia tai akateemisia määritelmiä.

1980-luvun alussa afrikkalais-amerikkalaiset lesbofeministit, kuten Cliff tai Lorde tarvitsivat kaunokirjallisuuden kieltä ilmaistakseen sellaista erityistä kokemusta, jota silloinen teorian kieli ei tavoittanut. Tällaisessa kaunokirjallisessa tekstuaalisuudessa voisi nähdä yhdenlaisen taustan intersektionaaliselle queer-tutkimukselle. Enemmän miesnäkökulmasta queer-teoretisoinnin valkoisuudesta on kirjoittanut esimerkiksi E. Patrick

Johnson. Esseessään ”’Quare’ Studies, or (Almost) Everything I Know about Queer Studies I Learned from My Grandmother” (2007/2005) hän käyttää termiä ’quare’ viitattaessaan tapaan tehdä queer-tutkimusta huomioiden rodun ja luokan simultaanisen toiminnan yhtenäistämättä erilaisia homoseksuaalisia kokemuksia. (Ks. Johnson 2007). Esseessään Johnson hyödyntää yllä mainitsemiä mustan feministisen estetiikan kirjoittajien tyylikeinoja ja kytkee itsensä myös tekstuaalisesti toisenlaiseen kirjalliseen traditioon kuin queer-teorian ”akateemiset klassikot”. Myös Linda Garber rakentaa teoksessaan *Identity Poetics. Race, Class, and the Lesbian Feminist Roots of Queer Theory* (2001) queer-teorialle poeettista genealogiaa ei-valkoisten naiskirjailijoiden tuotannosta. Garber pyrkiikin artikuloimaan usein toistetulle homoseksuaalisuuden essentialismi vs. konstruktivismi-dikotomialle queerin taustaksi niin kutsuttua kolmatta linjaa juuri mustasta feministisestä estetiikasta, jonka piiristä nousseet kirjoittajat pohtivat usein myös epänormatiivisia seksuaalisuuksia. Garber genealogian taustalla onkin kysymys, voiko queerin kumouksellisuus säilyä, jos sen nimetään pohjaavan valtavirran teorioihin. Voiko queer, Audre Lorden kuuluisan ilmaisun mukaisesti, ”horjuttaa isännän taloa”⁶ jos se itsessään on talo, jota pitäisi horjuttaa. (Garber 2001, erit. 2, 4, 8.)

Olen Garberin kanssa samaa mieltä siitä, että pohdittaessa intersektionaalisesta queer-tutkimusnäkökulman taustoja on syytä pysähtyä myös tarkastelemaan 1970 ja -80 -lukujen afrikkalais-amerikkalaisten (lesbo) feministien aktivismia ja identiteetti*poetiikkaa*. Kiinnostavaa Garberin väitteessä on kuitenkin se, että hän ei ajattele mustaa feminististä estetiikkaa erityisesti *intersektionaalisesta* queerin taustalla vaan queer-teoretisoinnin alkusykäyksenä ylipäänsä. Garber siis ajattelee intersektionaalisesta logiikan pikemminkin queerin taustalle kuin toisinpäin. Yllättäen päädyinkin

6 Taustalla tässä on Audre Lorden kuuluisa puhe ”Master’s tools will never dismantle the master’s house” vuodelta 1979. Puhe on julkaistu esseenä koelmassa *Sister Outsider* (1984).

siis kehälle, eli intersektionaalisuuden takaa näyttäisi löytyvän intersektionaalisuutta: kyseessä näyttäisi olevan perusteiltaan samantyyppisten tutkimusotteiden kytkeytymistä, uudelleen muotoutumista ja jatkumoa. Intersektionaalinen queer ei siis ole jokin uusi lukutapa, joka kehkeytyy tietyn murroksen jälkeen. Metodisesti intersektionaalisuus huomioi sen, että tutkimuskohde on usein paljon mutkikkaampi kuin otettavissa haltuun jollakin yhdellä tietyllä kriittisellä välineellä. Tutkimuskohteemme näyttää meille sen puolen, jonka siitä valaisemme. Intersektionaalinen tutkimus yrittää ikään kuin ristiinvalaista kohdetta tarkastellen sitä erilaisissa ”valloissa” ja monilta puolilta.

Intersektionaalisen queerin tutkimuskysymyksistä

Tässä jaksossa esittelen tarkemmin intersektionaaliseksi queer-tutkimukseksi nimettyä suuntausta. Tarkoitukseni on antaa esimerkkejä siitä, millaisiin tutkimuskysymyksiin suuntausta on sovellettu ja millaista problematiikkaa kyseisin avaimin on lähdetty ratkomaan. Tarkemmin esittelen alla Roderick A. Fergusonin teosta *Aberrations in Black. Toward a Queer of Color Critique* (2004), jossa hyödynnetään määritellysti intersektionaalista queer-teoriaa, monitieteisesti. Ferguson analysoi monografiassaan erilaisia yhteiskunnallis-poliittisia ongelmia, kaunokirjallisuutta, sosiologisia tutkimuksia ja jopa talousteorioita arvioiden, miten näiden esitysten kohteet rakentuvat epäsuorasti seksuaalisoidun matriisin läpi. Häntä kiinnostaa esimerkiksi, miten näkemykset seksuaalisuudesta ja sukupuolesta ovat muovanneet Marxin talousteorioita. (Ks. Ferguson 2004, 2–29.) Kuten Ferguson kirjoittaa: ”The decisive intervention of queer of color analysis is that racist practice articulates itself generally as gender and sexual regulation, and that gender and sexual differences variegate racial formations” (Ferguson 2004, 3). Hänen mukaansa siis rodun, sukupuolen ja seksuaalisuuden yhteiskunnalliset säännöstelyjärjestelmät ovat osa

lukuisia sosiaalisia ja taloudellisia muodostelmia, esimerkiksi liberaalia kapitalismia, jotka näennäisesti ”ylittävät” privaateiksi marginalisoidut ruumiinpolitiikat.

Fergusonin lähestymistapa on teoksessa erityisen kiinnostava, sillä hän hyödyntää intersektionaalista queeria metodisesti, lukutapana. Teoksen alkuosassa käydään läpi historiallista materialismia ja monia ns. ”sosiologiseen kaanoniin” kuuluvia tekstejä ja käsitteitä. Ferguson analysoi, miten ne avautuvat jos niihin sovelletaan queer of color -kriittikää. Seuraavissa luvuissa hänen käsittelytapansa on monitieteinen ja vertaileva, eli Ferguson ottaa esiin yhden ns. sosiologiseen kaanoniin kuuluvan tekstin ja yhden afrikkalais-amerikkalaisen kaunokirjallisuuden tunnetuista teoksista ja asettaa nämä keskusteluun keskenään. Esimerkiksi luvussa 3 hän lukee rinnakkain James Baldwinin romaania *Go and Tell It on the Mountain* (1953) ja ruotsalaisen sosiologin Gunnar Myrdalin tutkimusta *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy* (1944). Luvussa 4 hän avaa feminististä näkökulmaa lukemalla rinnakkain Daniel Patrick Moynihanin kuuluisaa raporttia *The Negro Family: The Case For National Action* (1965) ja Toni Morrisonin romaania *Sula* (1973). Näissä luvuissa intersektionaalinen queer toimii kaksinkertaisesti. Ensinnäkin se on läsnä jo tutkimuskysymyksessä ja aineistossa sinänsä sekä metodisesti, niissä kriittisissä välineissä, joilla aineistoa luetaan.

Fergusonin mukaan modernin kansallisvaltion logiikassa seksuaalisuus ymmärrettiin 1800-luvulla usein irrationaaliseksi voimaksi, jota valtiolisten instituutioiden oli valvottava rationaalisen valtion rakentamiseksi (Ferguson 2004, 84). Tämä seksuaalisuuden kontrollointi merkitsi ”rotupuhtauden” ja perhemuotojen kontrollointia valkoisen heteronormatiivisuuden mallin mukaan väestötieteen nimissä. Tässä kontrollissa musta heteroseksuaalisuus näyttäytyi afroamerikkalaisine perhemuotoineen irrationaalisenä ja pelottavana eli kansalaisvaltion koneistoon sopimattomana.

(Ferguson 2004,87.) Fergusonin mukaan on olennaista tarkastella, miten rodullistaminen on ollut osa heteropatriarkalisuuden universalisointia. Näissä määrittelyissä myös kysymys luokasta ja sosiaalisesta asemasta on keskeinen. Ala- tai työväenluokan edustajat on historiallisesti nähty seksuaalisempina kuin itseään kontrolloiva porvaristo. Tämä seksualisoimisen mekanismi toiseutti muukalaiset, toisin sanoen kansalaisiksi kelpaamattomat henkilöt, joihin se patologisoi seksuaalisen ja ”rodullisen” ambivalenssin. (Ferguson 2004, 6–8.) Tällaisessa ambivalenssissa on nähtävissä kaikuja 1800-luvun vertailevan anatomian käsitteistöstä.⁷ Nykyisissäkin, erityisesti populaarikulttuurin esityksissä etnistä eksotisointia alleviivataan usein seksuaalisella ambivalenssilla.⁸

Heteronormatiivisuuden Ferguson näkee aina rodullistettuna mekanismina, joka tukee puhtauden, kansallisvaltion ja kapitalismin ideoita. Intersektionaalisen queer-teorian avulla on kuitenkin mahdollista purkaa näitä diskursiivisia kudelmia ja osoittaa niiden väkivallan rodullistettuja/seksualisoituja/sukupuolitettuja *muuta* kohtaan. Intersektionaalinen lukutapa ja useamman kuin yhden emansipatorisen kritiikin yhdistely mahdollistaa tämäntyyppiset tutkimustulokset. Fergusonin mukaan *Queer of Color* -kritiikki voi uudistaa esimerkiksi käsityksiämme Marxin

7 Seksologit lainasivat rotuteoreetikolta käsitteistön, joka käytti esimerkiksi ilmaisuja ”shades of gender” tai ”sexual half-breeds” ja teki ymmärrettäväksi (ja näkyväksi) kyseisenä aikana syntyneen seksuaalisen kategorisoinnin. (Ks. Somerville 2000, 24, 26–27, 33, 37.)

8 Joskus tämä eksotisointi osuu myös suomalaisiin. Janna Kantola osoittaa artikkelissaan ”Strangers in Suomi. Kolmen englanninkielisen nykykirjailijan suomalaiset” John Irvingin teoksessaan *Until I Find You* (2005, suom. *Kunnes löydän sinut*) esittämän Suomi-kuvan hyvin stereotyyppiseksi. Juro synkeys ja epätasapainoinen alkoholismi laahaavat tässäkin mukaanamme (ks. Kantola 2008, 64–66). Irvingin romaanin naishahmot Ritva ja Hannele kuvataan lesboina, jotka ovat ”reippaita”, ”vulgaareja”, ja ”rintaliivittömiä”. Ritvan ja Hannelen hahmot toimivat teoksessa ilman muuta kansallis-etnisen stereotyypin seksualisoituina alleviivaajina.

ja Althusserin tematisoimasta historiallisesta materialismista, jota vaivaa vaikeneminen rodun, sukupuolen ja seksuaalisuuden kysymyksistä, vaikka nämä kysymykset selvästi konstituivat kyseistä ideologiaa. Ferguson osoittaa Marxin teorioiden pohjaavan implisiitisti valkoisuuden, heteroseksuaalisuuden ja patriarkalisuuden varaan, mutta teemoja ei käsitellä, koska ne ovat itsestään selviä instituutioita. (Ks. Ferguson 2004, 2–23.) Ferguson pohtii myös rotuhierarkioita ja erilaisia sosiologisia näkemyksiä, jotka pyrkivät selittämään tai tematisoimaan rodun problematiikkaa yhteiskunnassa, analysoiden samalla, miten ne kytkeytyvät seksuaalisuuteen. Intersektionaalisesti ajatellen esimerkiksi seksuaalisuutta ei erotella omaksi alueekseen, vaan sitä tarkastellaan suhteessa muihin yhteiskunnallisiin instituutioihin – jo niihin valmiiksi sisään rakennettuna. Esittäisinkin yhä Fergusonin tavoin mielenkiintoisempana juuri kysymyksen siitä, miten erilaiset instituutiot ovat jo erilaisten seksuaalipolitiikkojen alaisia, kuin siitä, miten seksuaalisuuden (tai queerin) voisi sijoittaa olemassa oleviin (hetero)instituutioihin. (Vrt. Ilmonen 2005, 40).

Nykyinen intersektionaalinen queer-tutkimus kuvaa monipuolisesti seksuaalisuuden, politiikan, globaalitalouden, taiteen, median sekä erilaisten ”maailman kulttuurien” keskinäisiä kytkentöjä. Tutkimuskysymykset liikkuvat näiden ”maailman kulttuurien” seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen alakulttuurien esittelystä Fergusonin työn kaltaisiin struktuurikritiikkeihin. Intersektionaalisessa queer-tutkimuksessa pohditaan usein myös globalisoituvan talouden rahavirtojen vaikutusta seksuaaliin politiikkoihin/esitystapoihin/identiteetteihin tai ihmiskauppaan, väkivaltaan ja lainsäädäntöön liittyviä kysymyksiä. Arnold Cruz-Malavén ja Martin F. Manalansan IV:n toimittama *Queer Globalizations. Citizenship and the Afterlife of Colonialism* (2002) on kattava kokoelma kapitalistisen globalisaation ja queer-politiikkojen ristiinluentoja. Toisaalta postkoloniaalisesta keskustelusta rantautunut transnationaalisuuden, ylijärjaisuuden ja diasporisuuden tematiikka on avannut intersektionaalisia näkymiä queer-tutkimukseen.

Kuten Gayatri Gopinath huomauttaa, queer diasporan -käsite haastaa loogiikan, jossa yhtäältä heteroseksuaalisuus ja toisaalta kansallisuus asettuvat alkuperäisiksi ihanteiksi. (Gopinath 2002, 150.)⁹ Lokaalin ja globaalin välinen problematiikka onkin ollut viimeaikaisessa queer-tutkimuksessa keskeistä. Miten suhteutuvat toisiinsa queerin angloamerikkalaiset juuret ja paikalliset seksuaalisuudet tai erityiset kansalliset tarinat? Millaisia monenlaisia genealogioita queerille voidaan kirjoittaa ja millaisista arkistoista tieto näihin genealogioihin ammennetaan? Suomessa esimerkiksi Jan Wickman on pohtinut queer-tutkimuksen vastaanoton erityispiirteitä pohjoismaisessa kontekstissa, ja Ruotsissa Tiina Rosenberg on kirjoittanut ruotsalaisen queer-keskustelun erityisistä piirteistä (ks. Berg & Wickman 2010 ja Rosenberg 2008).

Paikallisen ja globaalin välinen kysymys on nostanut esiin ongelman myös queer-teoretisointien sijoittuneisuudesta angloamerikkalaiseen kontekstiin. Tiedonvirta on epätasapainoinen, jos pääasiassa amerikkalaisissa yliopistoissa kirjoittavien tutkijoiden englanninkielisiä tekstejä luetaan ja sovelletaan paikallisiin aineistoihin. Nämä amerikkalaisissa yliopistoissa toimivat henkilöt eivät puolestaan kykene seuraamaan tutkimusta, jota maantieteellisissä tai kulttuurisissa marginaaleissa tehdään. Mia Liinason kutsuukin tätä queer-teoretisoinnille asetettua kritiikkiä queerista valkoisena ja keskiluokkaisena amerikkalaisena konstruktiona ”suureksi kertomukseksi”, joka roikkuu esimerkiksi pohjoismaisen tutkijan hartioilla (Liinason 2007, 85). Tämä suuri kertomus on sinänsä totta ja kuvaa sitä tapaa, jolla amerikkalaisista yliopistoista käsin hallitaan tiedon valtavirtaa – eikä tämä koske pelkästään queer-tutkimusta. Keskustasta ei näy marginaaliin samoin

⁹ Queer-diasporisuudesta monografian laajuisesti on kirjoittanut Gayatri Gopinath (2005). Ks. myös Reddy 2005, Ilmonen 2008, Walcott 2007. Cindy Pattonin ja Benigno Sánchez-Epplerin toimittama antologia *Queer Diasporas* (2000) hyödyntää diasporan termiä queer-tutkimukseen, jonka kohteena on yleisemmin ei-angloamerikkalaiset seksuaalisuudet, pikemminkin kuin juuri diasporisuuden, (muutto)liikkeen tai siirtolaisuuden teemat.

kuin marginaalista keskustaan. Haluaisin kuitenkin nostaa esiin Liinasonin pohdinnan tästä suuresta kertomuksesta. Hänen mukaansa niin kauan kun tätä suurta kertomusta hoetaan, ei ns. marginaalissa toimivien tutkijoiden tarvitse ottaa yleistä vastuuta queer-tutkimuksesta. Sen tekevät kuitenkin aina jotkut muut jossain muualla. Lisäksi, tätä suurta kertomusta toistettaessa tuotetaan uudestaan asetelmaa, jossa sen ulkopuolella tehty tutkimus jää varjoon. (Liinason 2007, 85–86.) Queer-tutkimukseen liittyy siis yhä monia haasteita, eikä vähiten niitä, jotka kytkeytyvät intersektionaalisuuteen ylipäänsä.

Intersektionaalisuuden kritiikistä ja haasteista

Intersektionaalisuudessa on kuitenkin paljon problemaattista pohdittavaa. Esimerkiksi tässä artikkelissa olen viitannut siihen niin tutkimusmenetelmänä kuin tutkimuskysymyksen luonnehdintanakin. Hieman hämmentävää onkin, kuinka vähän on kirjoitettu intersektionaalisuuden metodologiasta. Käsitettä käytetään tutkimuskohtaisesti, ja sille on kirjoitettu hyvin vähän yleisiä määritelmiä. Eräs intersektionaalisuuden metodologeista, sosiologi Leslie McCall huomauttaakin, että huolimatta intersektionaalisuuden muotoutumista keskeiseksi ihmistieteelliseksi paradigmaksi, on keskusteltu hyvin vähän siitä, *miten* tutkimusta tulisi tehdä intersektionaalisesti. (McCall 2005, 1771). Intersektionaalisena pidetään liian usein sitä, että todetaan esimerkiksi etnisyyden vaikuttavan sosiaalisen luokka-aseman muotoutumiseen tai että esimerkiksi seksuaalinen identiteetti jotenkin ”eletään rodun läpi”. Tällainen metodologinen ”hämäryys” tai tietty pinnallisen toteamisen taso saattavat joskus vaivata intersektionaalisiksi nimettyä tutkimusta.

Toinen keskeinen ongelma, jonka haluaisin huomioida, on intersektionaalisuuden suuntauksen tapa käyttää usein esimerkkinään mustaa naista. Mustan naisen esitystavat ovat toimineet esimerkiksi alistettuna,

ikonisena kuvana moninaisesta sorrosta ja akateemisesti analysoituna symbolina ”hierarkkisten valtajärjestelmien mekanismeista”. Musta nainen ja hänen monimuotoinen elämänsä on usein intersektionaaliseksi nimetyn tutkimuksen aiheena. Nash huomauttaakin mustien naisten jäävän ”prototyypiksi intersektionaaliseksi subjekteiksi, joiden marginalisoinnin kokemusten kuvitellaan tuottavan teoreettista lisäarvoa” (Nash 2008, 8). Näin ollen intersektionaalista tutkimuksesta on vaarassa tulla omien lähtökohtiensa, eli laajemman erityisyyden huomioon sijasta taas uudelleen kokonaisuus, jossa mustaa naiseutta kohdellaan monoliittisena kategoriana. Intersektionaalisen teoretisoinnin tulisi kysyä terävämmin, *kuka on intersektionaalinen subjekti*. Aivan ylivoimaisesti suurin osa intersektionaalista tutkimusta keskittyy jollain tavoin alistettujen tai marginalisoidun positioiden tutkimukseen. Vaikka feministisessä kritiikissä on monta kertaa todettu, että *kaikki identiteetti-positiot* ovat intersektionaalisia, näyttää kuitenkin siltä, että intersektionaalisen pidettyyn tutkimukseen jää varjo binariteetista keskusta vs. marginaali. Tätä yleistä ja koherenttia keskustaa ei useinkaan kohdella intersektionaalisenä. Valkoinen, heteroseksuaalinen, keskiluokkainen, pohjoismainen maskuliinisuus on eittämättä monista toisiaan leikkaavista asemista rakentunut identiteetti-positio, mutta sitä harvemmin pidetään sellaisena – tai analysoidaan sellaisena. Toisaalta juuri intersektionaalinen analyysi kyseisestä positiosta saattaisi osoittaa sen mutkikkaisiin sosiaalisiin käytänteisiin nojaavaksi asemaksi, jonka itseäänselvyys on luonnollistettua. Keskeisimpänä kysymyksenä, jonka intersektionaalisen metodikalle haluaisin asettaa, on kysymys siitä, onko se teoria marginalisoidusta subjektiviteetistä vai teoria identiteetin muotoutumisesta yleensä. Tässä mielessä voidaan kysyä, uusintavatko myös yllämainitut queer of color -kritiikkiä tekevät tutkijat, kuten Roderick Ferguson, tällaisia asetelmia.

Kolmas keskeinen intersektionaalisuuden haaste liittyy ajatukseen identiteetistä joidenkin osatekijöiden summana. Rotu, sukupuoli ja seksuaali-

suus institutionalisoituvat teorianmuodostuksessa usein liian analogisiksi kategorioiksi. Transnationaalista queer-tutkimuksesta kirjoittava Anjali Arondekar pohtiikin, ovatko tällaiset analogiset nimeämiset uudenlaisen imperialismien muotoja (Arondekar 2005, 236). Hän pitää ongelmallisena sellaisia yhtäläisten oikeuksien vaatimuksia, joissa esimerkiksi seksuaalista tasavertaisuutta ajavia liikkeitä verrataan anti-rasistiseen taisteluun. Hän haluaa vastustaa tällaista ”kuten rotu” -argumentointia, joka viime kädessä yhtenäistää sekä rasismien vastaisen että homofobian vastaisen liikehdinnän. ”Kuten rotu” -argumentti häivyttää molempien erityiset traditiot ja kontekstit korostamalla homofobian olevan ”kuin rasismia ja rasismien kuin homofobiaa” (vrt. Arondekar 2005, 248). Samalla tällaiset argumentit eriyttävät queer-aktivismien omasta taustastaan, joka korosti hajautettuja ja epäyhtenäisiä identiteettirakenteita (ibid.). Kun siis puhumme rodun, sukupuolen, seksuaalisuuden tai luokan intersektioista ja yhtäaikaisesta toiminnasta, on vaarana, että näihin yhtymäkohtiin jää analogisoinnin diskurssi, jossa esimerkiksi etnisyyttä voidaan tulkita kuin seksuaalisuutta ja toisinpäin. Tutkijan on kyettävä huomioimaan näiden analyttisten kategorioiden erilaiset kontekstit ja erityisyydet.

Intersektionaalisuuden neljäs keskeinen haaste onkin, tavoittaako se kuitenkin elettyä todellisuutta. Intersektionaalisen kritiikin kärki on usein pyrkinyt tuomaan esiin marginalisoidun subjektin ainutlaatuisista kokemuksista. Esimerkiksi amerikkalaisen alaluokkaisen, laittomasti työskentelevän latinonaisen kokemus on erityinen elämäntodellisuus, ja onkin sanottu, ettei kukaan teoreetikko voi kertoa, mitä hän kokee, käyttämällä teoreettista terminologiaa. Monille tutkijoille suuri ongelma onkin se, miten kamppailla eettisesti oman tutkijaposition ja kohteen kokonaan toisenlaisen kulttuurisen sijainnin välillä. Ehkä juuri tämän ainutkertaisen todellisuuden esiintuomiseksi intersektionaalisuus on hyödyntänyt paljon taiteesta ammentavaa teoriaa, kuten esimerkiksi aiemmin mainitsemistani mustan feministisen estetiikan kirjoittajien teoksia tai vaikkapa Gloria

Anzaldúan kirjoituksia, jonka teoksissa elämäkerralliset, teoreettiset ja lyyriset osuudet vaihtelevat. Osaltaan ehkä juuri tämä intersektionaalisuuden kietoutuminen kaunokirjalliseen teoretisoinnin tapaan on myös viivästyttänyt sen metodologista määrittelyä. Intersektionaalisen sosiaali-tieteellisen tutkimuksen on siis kritisoitu kyenneen heikosti huomioimaan esimerkiksi rodun ja sukupuolen ainutkertaisia sosiaalisia prosesseja, jotka realisoituvat yksilöllisellä tavalla elämässä erityisissä historiallisissa hetkissä. Mikä loppujen lopuksi on intersektionaalisuuden suhde elettyyn elämään ja todellisuuteen? Jennifer Nashin mukaan teorian suurin haaste onkin tällainen nk. ”so what” -kysymys (Nash 2008, 11). Tutkija voi kyllä todeta rodun, sukupuolen, seksuaalisuuden, kansallisuuden ja muiden sellaisten tekijöiden ’moniulotteisen’, ’kietoutuneen’, ’keskinäisen’, ’syner-gisen’, jopa ’yhteis-synteettisen’ vaikutuksen, mutta entä sitten? Pystyykö tämä teoreettinen kenttä löytämään poliittisen toiminnan mahdollistavia ratkaisuja? Moninaisten alistuksien huomioimisen olisi oltava vasta ensimmäinen lenkki laajemman analyttisen tai poliittisen projektin ketjussa.

Miten tähän ”entä sitten -kysymykseen” voidaan vastata? Kuten Leslie McCall huomauttaa, on feministisen keskustelun viimevuosikymmenten yksi polttavimmista huomioista siinä, miten rajallinen sukupuoli on yksittäisenä analyttisenä kategoriana (McCall 2005, 1771). Intersektionaalisuus muotoutui työväliseksi hierarkioiden, hegemonioiden ja ulossulkevien rajojen problematiikan kohtaamiseen. Nash nimeää intersektionaalisuuden ensiksikin palvelevan teoriaa identiteettistä kompleksisena kokonaisuutena, joka ylittää rotu- tai sukupuolibinarismien yksioikoisuuden (Nash 2008, 2). Se on väline, jonka avulla voidaan tarkastella mutkikkaiden sosiaalisten prosessien vaikutusta subjektin muotoutumiseen erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. Toiseksi, sillä on kyky huomioida erilaisten ryhmien sisäiset erot ja vastata identiteettipoliittiselle puheelle esitettyyn kritiikkiin. Samalla se, kuten Nash huomauttaa, tarjoaa sanaston, kielellisen välineistön perustalähtöisen identiteettipoliittikan haastamiseen (Nash

2008, 2). Intersektionaalinen tutkimus silloittaa kuilua vapautusliikkeiden ryhmäpolitiikan ja moninaisten identiteettimuodostelmien huomioimisen välissä. Lopuksi, intersektionaalisella tutkimuksella on aidosti ollut kyky ”antaa ääni” niille marginalisoiduille ryhmille, jotka essentialistinen politiikka tai vallan hierarkiat ovat hiljentäneet. Se kykenee tavoittamaan moninaisesti marginalisoitujen subjektien näkökulman. Intersektionaalinen tutkimus on kyennyt kuuntelemaan näiden moninaisesti alistettujen ihmisten uniikkia näkökulmaa kulttuuriin ja yhteiskuntaan, jopa antamaan heille epistemologisen etulyöntiaseman kysymällä marginaalien marginaalin erityistä perspektiiviä – sellaisen, jota keskeltä ei tavoita.

Lähteet

- Ahmad**, Aijaz 1995: The Politics of Literary Postcoloniality. *Race and Class*. Vol. 36:3, 1–20.
- Altman**, Dennis 2001: Rupture or Continuity? The Internationalization of Gay Identities. – John C. Hawley (ed.), *Postcolonial, Queer: Theoretical Intersections*. Albany: State University of New York Press, 19–41.
- Arondekar**, Anjali 2005: Border/line Sex. Queer Postcolonialities, or How Race Matters Outside the United States.” *Interventions*. Vol. 7:2, 236–250.
- Barnard**, Ian 2003: *Queer Race. Cultural Interventions in the Racial politics of Queer Theory*. New York: Peter Lang Publishing Inc.
- Berg**, Martin & Wickman Jan 2010: *Queer*. Malmö: Liber.
- Boehmer**, Elleke 1995: *Colonial & Postcolonial Literature*. Oxford: Oxford UP.
- Boone**, Joseph, A. 2000: Go West. An Introduction. – Joseph A. Boone et al. (eds.), *Queer Frontiers. Millennial Geographies, Genders, and Generations*. Madison: The University of Wisconsin Press, 3–20.
- Butler**, Judith 2003: *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. New York: Verso.
- Combahee River Collective** 1982/1977: “A Black Feminist Statement.” – Gloria T. Hull, Patricia Bell Scott & Barbara Smith (eds.), *All the Women are White, All the Blacks are Men, But Some of Us Are Brave. Black Women’s*

- Studies*. New York: The Feminist Press at the State University of New York, 13–22.
- Cruz-Malavé**, Arnoldo and Manalansan, Martin F. IV (eds.) 2002: *Queer Globalizations. Citizenship and the Afterlife of Colonialism*. New York: New York University Press.
- Culler**, Jonathan 1981: *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Davies**, Carole Boyce 1994: *Black Women, Writing and Identity. Migrations of the Subject*. London: Routledge.
- During**, Simon 2005: *Cultural Studies. A Critical Introduction*. New York: Routledge.
- Eng**, David; Halberstam, Judith; Muñoz, José E. 2005: What's Queer About Queer Studies Now?. *Social Text*. Vol. 23: 3–4, 1–17.
- Eversley**, Shelly ja Morgan, Jennifer L. 2007: Introduction: The Sexual Body. *Women's Studies Quarterly*. Vol. 35:1 & 2, 10–19.
- Ferguson**, Roderick A. 2004, *Aberrations in Black. Toward a Queer of Color Critique*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Foucault**, Michel 1999 (1998): *Seksuaalisuuden historia. (Histoire de la sexualité I–III, 1976/1984)*. Suom. Kaisa Sivenius. Tampere: Gaudeamus.
- Frankenberg**, Ruth 1999: White Women, Race Matter. – Solomos, John (ed.), *Theories of Race and Racism*. Florence: Routledge, 447–461.
- Garber**, Linda 2001: *Identity Poetics. Race, Class, and the Lesbian-Feminist Roots of Queer Theory*. New York: Columbia UP.
- Gopinath**, Gayatri. 2002: Local Sites/Global Contexts: The Transnational Trajectories of Deepa Mehta's *Fire* in *Queer Globalizations. Citizenship and the Afterlife of Colonialism*. Edited by Arnoldo Cruz-Malavé and Martin F. Manalansan IV. New York: New York University Press. 149–161.
- Gopinath**, Gayatri 2005: *Impossible Desires: Queer Diasporas and South Asian Public Cultures*. Durham: Duke UP.
- Hawley**, John C. 2001a (ed.): *Postcolonial, Queer. Theoretical Intersections*. Albany: State University of New York Press.
- Hawley**, John C. 2001b (ed.): *Postcolonial and Queer Theories: Intersections and Essays*. Westport: Greenwood Press.
- Ilmonen**, Kaisa 2005: Kolonialistisen seksuaalipolitiikan rajoilla. Intersektionaalinen queer Michelle Cliffin romaanissa *Free Enterprise*. *Naistutkimus – Kvinnoforskning*. 2005: 2, 40–50.
- Ilmonen**, Kaisa 2008: Healing the Traumas of History: (Trans)sexual Diasporas in Caribbean Literature.” – Huttunen, T., Ilmonen K., Korkka, J., Valovirta E. (eds.) *Seeking the Self – Encountering the Other. Diasporic Narrative and the Ethics of Representation*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 229–246.
- Jagose**, Annamarie 1996: *Queer Theory. An Introduction*. New York: New York University Press.
- Johnson**, Patrick E. 2007/2005: 'Quare' Studies, or (Almost) Everything I Know about Queer Studies I Learned from My Grandmother. – Patrick E. Johnson & Mae G. Henderson (eds.), *Black Queer Studies. A Critical Anthology*. Durham: Duke UP, 124–157.
- Kantola**, Janna 2008: *Strangers in Suomi*. Kolmen englanninkielisen nykykirjailijan suomalaistet. *Avain* 2008:4, 57–70.
- Lazarus**, Neil 2005: The Politics of Postcolonial Modernism. – Ania Loomba et al. (eds.), *Postcolonial Studies and Beyond*. Durham: Duke UP, 423–438.
- Liinason**, Mia 2007: Grand Narratives and Other Narratives in Queer Studies of Today. *SQS*. 2007:1, 85–88.
- Loomba**, Ania 1998: *Colonialism/Postcolonialism*. London: Routledge.
- McCall**, Leslie 2005, The Complexity of Intersectionality. *Signs: Journal of Women n Culture and Society*. Vol. 30:3, 1771–1800.
- Nash**, Jennifer C. 2008: Re-Thinking Intersectionality. *Feminist Review*, issue 89, 1–15.
- O'Driscoll**, Sally 1996: Outlaw Readings: Beyond Queer Theory. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. Vol. 22:1, 30–51.
- Parry**, Benita 2004: *Postcolonial Studies. A Materialist Critique*. London: Routledge.
- Reddy**, Chandan 2005: Asian Diasporas, Neoliberalism, and Family. Reviewing the Case for Homosexual Asylum in the Context of Family Rights. *Social Text*. Vol. 23: 3–4, 101–109.
- Rosenberg**, Tiina 2008, Locally Queer. A Note on the Feminist Genealogy of Queer Theory. *Graduate Journal of Social Science*. Vol. 5:2, 5–18.
- Rossi**, Leena-Maija 2008: Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus – hankala yhtälö? *Kulttuurintutkimus*. Vol. 25:1, 29–39.
- Sedgwick**, Eve Kosofsky 1990: *Epistemology of the Closet*. Berkeley: University of California Press.
- Singh**, Amritjit & Schmidt, Peter 2000: On the Borders Between U.S. Studies and Postcolonial Theory. – Amritjit Singh & Peter Schmidt (eds.),

Postcolonial Theory and the United States. Jackson: University Press of Mississippi, 3–69.

Somerville, Siobhan B. 2000: *Queering the Color Line. Race and Invention of Homosexuality in American Culture*. Durham: Duke UP.

Spivak, Gayatri 1984/1985, Criticism, Feminism and the Institution. Interview with Elizabeth Gross. *Thesis Eleven* nro 10–11, 175–187.

Spivak, Gayatri 1993, Interview with Sara Danius and Stefan Jonsson. *Boundary 2*. Vol. 20: 2, 24–50.

Spurlin, William, J. 2001: Broadening Postcolonial Studies/Decolonizing Queer Studies: Emerging 'Queer' Identities and Cultures in Southern Africa. – John C. Hawley (ed.), *Postcolonial, Queer. Theoretical Intersections*. Albany: State University of New York Press, 185–205.

Stoler, Ann Laura 1995: *Race and the Education of Desire. Foucault's History of Sexuality and the Colonial Order of Things*. Durham: Duke UP.

Tiffin, Helen 1995/1994: Post-colonial Literatures and Counter-discourse. – Bill Ashcroft, Gareth Griffiths & Helen Tiffin (eds.), *Post-Colonial Studies Reader*. London: Routledge, 95–98.

Walcott, Rinaldo 2007/2005: Outside in Black Studies: Reading from a Queer Place in the Diaspora". – Patrick E. Johnson & Mae G. Henderson (eds.), *Black Queer Studies. A Critical Anthology*. Durham: Duke UP, 90–105.

Walker, Alice 1990/1983: Definition of Womanist.– Gloria Anzaldúa (ed.), *Making Face, Making Soul. Haciendo Caras. Creative and Critical Perspectives by Feminists of Color*. San Francisco: Aunt Lute Books, 370.